Vahyin dereceleri

İstanbul'dan okuyucumuz: "Sahabeler bazen Peygamber Efendimiz'e (asm); 'Bu Allah'ın emri midir? Yoksa senin fikrin midir?' diyor. Ve bakıyoruz, sahabenin fikri kabul görüyor. Sahabe fikrinin, Peygamber Efendimiz'in (asm) fikrinin, hadisin, kudsî hadisin ve vahyin birbirinden farkları nelerdir?"

Söz ve kelâm sarf etmek, konuşmak, bildiklerini söylemek, görüşlerini aktarmak insanlar için de, sınırsız olarak insanların ve kâinatın Yaratıcısı için de kemal sıfatlardandır. Yani insan konuştuğu gibi, insanın Rabbi de konuşuyor. İnsanın Rabbi eksiksiz ve kusursuz, hak olanı konuşuyor. İnsan ise hakkı söyleme sorumluluğuyla konuşuyor. İnsan, Allah'ın terbiyesi ile şereflenmişse bu sorumluluğunu yerine getiriyor.

Üstad Bedîüzzaman'ın ifadesiyle Resûl-i Ekrem Efendimiz (asm) hem insandır, bu itibarla insan gibi davranır ve konuşur. Hem Allah elçisidir, bu itibarla da Cenâb-ı Hakk'ın tercümanıdır; vahye mazhar olur.

Vahiy, Allah'ın konuşmasıdır. Fakat vahyin de dereceleri vardır:

1- Açık vahiy: Bunda Resûl-i Ekrem (asm) sadece tercümandır, doğrudan tebliğcidir; hiçbir müdahalesi yoktur. Kur'ân âyetleri ve bir kısım hadîs-i kudsîler bu derecededir.

2- Gizli vahiy: Öz ve mânâ itibariyle vahye ve ilhama dayanan, fakat açıklaması, ifâdesi ve cümle dizilişi Resûl-i Ekrem'e (asm) ait olan sözlerdir.

Resûlullah Efendimiz (asm) vahiy veya ilham olarak gelen mânâları kendi cümlelerine dökerken bazen yine vahye veya ilhama mazhar olur. Bazen de kendi ferâseti ve içtihadı ile hareket eder. Kendi feraseti ve içtihadıyla yaptığı açıklamalarda bazen peygamberlik vazifesi noktasında ulvî ve kudsî bir kuvvete dayanır. Bazen de örf, âdet ve insanların fikirleri seviyesine göre bir insan olarak

konuşur, fikir beyân eder.1

Bedir savaşı öncesinde Resûlullah Efendimiz (asm) ile şerefli ordusu, müşriklerden önce Bedir'e ulaşmışlardı. Bedir Kuyusuna en yakın bir yere konakladılar. Peygamber Efendimiz (asm) karargâhın nerede kurulacağı ile ilgili ashâbıyla görüştü, istişâre etti.

Otuz üç yaşlarında bulunan Hubab bin Münzir (ra) ayağa kalktı, söz aldı. Dedi ki:

"Yâ Resûlallah! Burası, Allah'ın emrettiği bir yer midir? Yoksa sizin fikriniz midir?"

Resûlullah Efendimiz (asm) kendi fikri olduğunu beyan buyurunca, Hubab (ra) bu defa:

"Yâ Resûlallah! Biz savaşçı kimseleriz. Burada karargâh kurmak uygun değildir. Bana sorarsanız, buradan hemen kalkalım. Kureyş halkının konacağı yerin yakınındaki subaşına gidip konalım. Ben orayı bilirim. Orada suyu bol ve tatlı bir kuyu vardır. Bir havuz yaparak onu su ile dolduralım. Diğer bütün kuyuları kapatalım. Sonra da müşriklerle çarpışalım. Biz havuzumuzdan içeriz. Onlar ise içecek bir şey bulamazlar ve çabuk pes ederler" dedi.

Peygamber Efendimiz (asm) Hubab bin Münzir'in (ra) görüşünü uygun buldu ve karargâhın bu görüş çerçevesinde kurulmasını emir buyurdu.2

İslâmiyet hayat dinidir. Peygamber Efendimiz (asm) elbette doğrudan açık vahye mazhar olduğu gibi, gizli vahye de mazhar olmuştur. Kimi zaman kendi inisiyatifiyle hareket ettiği gibi, bazen istişarelerde de bulunmuş ve ashabının söz ve fikirlerine de önem vermiştir. Bunlar birbirleriyle çelişen davranışlar değildir. O her davranışında vahyi ölçü almış, vahyi yaşamıştır. O (asm) bize hayatı öğretmiştir. Bize her cihette rehber ve kılavuz olmuştur. İnisiyatif kullanmakla, bu dinin doğru olmak kaydıyla cüz'î irade tercihine verdiği önemi, ashabına fikir danışmakla istişarenin önemi, ashabının fikirlerini doğru bulmakla başkalarına saygıyı, başka fikirlere söz hakkı vermeyi, tartışma ve doğruyu bulma âdâbını, benlik duygusunu reddetmeyi "Peygamber Lisânıyla" göstermiş olmaktadır.

Peygamber Efendimiz'in (asm) "gizli vahiy" niteliği taşıyan her sözü, her tavrı, Ashab-ı Kiram'la (ra) olan her davranışı, görüp de onayladığı ve yasaklamadığı her tutumu "hadis" tanımına dâhildir. Hadis, Kur'ân derecesinde "açık vahiy" değildir. Fakat kendi içinde muhtelif derecelerde gizli vahiydir veya gizli vahiyden izler taşır.

Bize düşen; sahih kaynaklarla Peygamber Efendimiz'e (asm) sağlam biçimde

dayandırılan her söz veya tutumu hadis kabul etmek, örnek almak, kavramaya çalışmak ve mümkün mertebe yaşamaktır.

Her hadisin Kur'ân derecesinde "açık vahiy" olmaması, Peygamber Efendimiz'in (asm) her davranışının ve her sözünün "farz" olmadığı anlamını taşır. Peygamber Efendimiz'in (asm) her sözü ve her davranışı bizim için "farz" olsaydı, bunu yaşamaya gücümüz yetmezdi.

Dipnotlar:

1- Mektûbât, s. 94.
2- Peygamberimizin Hayatı, 1/362.